

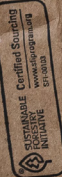
Januari 2024

Handboek kwaliteit OPK

Aan de slag met kwaliteitsverbetering

VANG
Huishoudelijk afval

INTERNATIONAL PAPER

3-1 GAL. GENERIC

AT 45F OR

Inleiding

Oud papier en karton zijn waardevolle grondstoffen. Daarom is het belangrijk dat we oud papier en karton (OPK) dat wordt weggegooid effectief verwerken. De gemeente speelt hierbij een grote rol. Dit handboek helpt je om deze rol te pakken. Samen geven we afval een nieuw leven.

Welke informatie vindt je in dit handboek?

Het handboek legt uit hoe je als gemeente kunt voorkomen dat papier in het restafval belandt. Ook biedt het inzicht in het verhogen van de kwaliteit van OPK en het voorkomen van vervuiling. Dit is cruciaal voor een effectieve verwerking tot waardevolle grondstof. Verder onderzoekt het handboek de motivaties achter het verbeteren van de kwaliteit van de afvalstroom, licht het de keten toe en werpt het licht op de uitdagingen en keuzes voor gemeenten bij de inzameling.

Heb je vragen?

Meer actuele informatie over afvalscheiding, recycling en preventie vindt je op de website van VANG Huishoudelijk Afval, vang-hha.nl. Via de website is het ook mogelijk om vragen te stellen.

Inhoudsopgave

1	Kennis van de OPK-keten	5
1.1	Het belang van de OPK-keten	5
1.2	Strategieën voor circulariteit: de R-ladder	6
1.3	De OPK-keten	7
1.4	Kwantiteit en Kwaliteit	11
1.5	Fabels en feiten	13
2	Instrumenten: Inzamelen of Keuzes met directe invloed	14
2.1	Inzamelmiddelen	14
2.2	Inzameling met vrijwilligers	17
2.3	Communicatie en gedragsverandering	19
2.4	Handhaving	21
3	Instrumenten: Verwerking	23
3.1	Hoe kunnen gemeenten sturen op verwerking?	23
3.2	Meten en controleren	23
3.3	Sturen op kwaliteit bij aanbesteding	23
3.4	Contracten en contractmanagement	24
3.5	Interne sturing: invloed op de transitie naar een circulaire economie	25
	Bronnen	27

Leeswijzer

Doelgroep

Dit handboek is bedoeld voor gemeenten, afvalbeheerorganisaties en professionals die betrokken zijn bij het beheer en de inzameling van de OPK-stroom (Oud Papier en Karton), zoals beleidsmakers, milieuadviseurs, afvalmanagers en afvalinzamelingsbedrijven. Het is geschikt voor zowel startende als gevorderde professionals en biedt basisinformatie als richtlijnen en strategieën om de kwaliteit van OPK te verbeteren en vervuiling te voorkomen.

Het handboek 'Kwaliteit OPK' bestaat uit de volgende drie onderdelen:

1. Kennis van de OPK-keten

In dit hoofdstuk vindt u informatie over de OPK-keten, hoe deze eruit ziet, cijfers en statistieken. Daarnaast wordt er uitgebreid ingegaan op de huidige situatie rondom kwaliteit en vervuiling.

- Hoe ziet de OPK-keten eruit?
- Hoe werkt de verwerking van OPK en wat gebeurt er daarna mee?
- Welke rol heeft een gemeente binnen de OPK-keten?

2. Instrumenten: Inzamelen of Keuzes met directe invloed

Hier vindt u informatie over hoe te sturen op de kwaliteit van OPK, gericht op inzameling, transport, communicatie en handhaving.

- Aan welke knoppen kan gedraaid worden om de kwaliteit van OPK te verbeteren?
- Hoe kan meer OPK gescheiden worden ingezameld?
- Hoe en waardoor wordt ingezameld OPK verontreinigd?
- Hoe kan de kwaliteit worden verbeterd?

3. Instrumenten voor goede verwerking

Het laatste hoofdstuk richt zich op het verhogen van kwaliteit bij de verwerking.

- Hoe kan er in aanbesteding gestuurd worden op kwalitatief hoogwaardige inzameling en sortering?
- Hoe kan contractmanagement ingericht worden?

Let op: De informatie in dit handboek is gebaseerd op gegevens van het jaar 2023.

1. Kennis van de OPK-keten

1.1 Het belang van de OPK-keten

Waarom is het belangrijk om te sturen op de OPK-keten?

De inzameling van oud papier en karton (OPK) bij huishoudens is in de eerste plaats een taak van de gemeenten. Zij dragen niet alleen de wettelijke verantwoordelijkheid voor de organisatie en de kosten van de inzameling, maar spelen ook een sleutelrol in de bevordering van recycling. Het recyclen van oud papier en karton is van groot milieubelang. Recycling bespaart energie en vermindert de uitstoot van broeikasgassen in vergelijking met het verbranden van oud papier en karton.¹ Door actief te sturen op de OPK-keten, investeert jouw gemeente in een efficiënte keten die bijdraagt aan een duurzamer en circulair systeem, waarin grondstoffen zo lang mogelijk in de kringloop worden gehouden.

Jaarlijks wordt 79% van het OPK gescheiden aangeleverd.² Nederland heeft een vooraanstaande positie binnen Europa als het gaat om de gescheiden inzameling en recycling van papier en karton. De recyclingketens voor materialen, zoals papier, karton, hout en metaal, zijn zo succesvol geworden dat de kosten voor inzameling en verwerking worden gedekt door de opbrengsten.³ Oud papier is een belangrijke grondstof voor de productie van nieuw papier en karton. Meer dan 86% van het nieuwe papier wordt gemaakt van gerecyclede papervezels.⁴ Door oud papier en karton apart in te zamelen en te recyclen, is er minder behoefte aan nieuwe grondstoffen. Een papervezel kan namelijk tot wel 25 keer gerecycled worden.⁵ Daarnaast draagt recycling bij aan het vastleggen van CO₂ in het papier, wat gunstig is voor het klimaat.

¹ Milieu Centraal

² Oud papier en karton - VANG (s.d)

³ Afvalfonds Verpakkingen (2022)

⁴ Wegwijzer Oud Papier en Karton, VANG (2022)

⁵ Papierrecycling, PRN Papier Recycling Nederland (2023)

⁶ Jaarverslag VNP 2022/2023

⁷ Afvalfonds Verpakkingen (2022)

⁸ PRN (2023)

Wat is het gevolg van vervuild OPK?

Hoewel de gescheiden inzameling van OPK in Nederland al jarenlang plaatsvindt, bestaat nog steeds 19% van het huishoudelijk restafval uit recyclebaar oud papier en karton. Het gevolg is dat dit oud papier en karton wordt verbrand, terwijl het ook gerecycled had kunnen worden.

Op Europees niveau nemen verpakkingspapier en -karton het grootste aandeel in van de oud papier en karton stroom, namelijk 78% gevolgd door grafisch papier (19%) en sanitair papier (3%)⁶ Het aandeel verpakkingen neemt jaarlijks toe, mede door meer internetaankopen, maar ook door minder gebruik van grafisch papier.⁷

Daarnaast is er de laatste jaren sprake van een toename van vervuiling (2,52% in 2019-2020 en 3,36% in 2021-2022) in het gescheiden ingezamelde OPK bij huishoudens. Het grootste aandeel vervuiling betreft de categorie 'overige vervuiling'. Hieronder vallen allerlei stoffen die ook in het reguliere huisvuil kunnen worden aangetroffen, zoals textiel, hout, touw, chipszakken, etensresten, steen en metalen voorwerpen. De tweede grootste vorm van vervuiling omvat ongewenst en vervuild papier en karton, zoals behangpapier, papier dat vochtig is of vervuild met etensresten, sanitair papier en vervuilde pizzadozen.⁸

In het onderzoek van 2021-2022 zijn de 'schone' pizzadozen volgens de aangepaste scheidingsregels niet meer zoals in eerdere jaren toegerekend aan ongewenst en vervuild papier. De derde grootste bron van vervuiling betreft geplastificeerd papier en karton. Deze toename is mede het gevolg van een verschuiving in de toepassing van papier in verpakkingen, in plaats van kunststof. Vervuiling van OPK heeft gevolgen voor de marktwaarde, aangezien het de productieprocessen kan verstoren. Bovendien leidt vervuiling tot verminderde geschiktheid van OPK voor toepassingen, wat resulteert in verspilling van kostbare grondstoffen.

Verschil productvreemde en producteigen vervuiling

Producteigen vervuiling omvat kleine hoeveelheden niet-papiervezel die tijdens de productie van een papier- of kartonproduct worden toegevoegd, zoals nietjes, paperclips, coatings, handvatten, vensters, enzovoort. Deze elementen maken integraal deel uit van het product zelf. Het betreft uitsluitend het papieren of kartonnen item en niet de mogelijke inhoud ervan. Producteigen vervuiling is altijd 'droog' en wordt toegestaan in oud papier.

Productvreemde vervuiling verwijst naar materialen die ongeschikt zijn voor de productie van papier en/of karton. Hieronder vallen bijvoorbeeld verpakkingen van papier of karton die vervuild zijn met etensresten, olie, verf, papier en karton dat zo sterk dubbelzijdig gecoat is dat het niet recyclebaar is, en alle producten die voornamelijk uit andere materialen dan papiervezels bestaan. Voorbeelden hiervan zijn etensresten, plastic hoesjes rond reclamefolders/tijdschriften, bakpapier, een pizzadoos of taartdoos met veel vlekken en etensresten, een gebruikte koffiebeker, piepschuim in een kartonnen verpakking. Productvreemde vervuiling is niet toegestaan in oud papier. Lichte vlekken of droge voedselresten die achterblijven na het schudden van een verpakking verstoren het recyclingproces niet. Verpakkingen die dergelijke minimale vervuiling bevatten, zijn wel toegestaan.

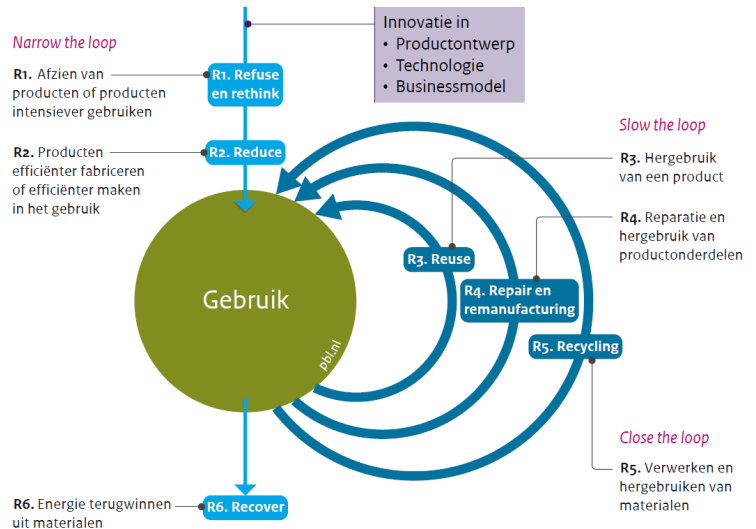
1.2 Strategieën voor circulariteit: de R-ladder

De overgang naar een meer circulaire en duurzame economie vereist doelgerichte strategieën die de impact van afval minimaliseren en hergebruik maximaliseren. In deze paragraaf leggen we de R-ladder uit die kan bijdragen aan een circulaire benadering van ingezameld OPK. Deze strategie vormt een structuur waarmee jouw gemeente actief kan werken aan een circulaire transitie.

De R-ladder presenteert verschillende strategieën, die oplopen in circulaire efficiëntie. Hoe hoger een strategie op de ladder, hoe meer circulair het is. De theorie geeft een structuur om een strategie

te kiezen en/of te vormen. Het model richt zich op het verminderen van consumptie en productie, het verlengen van de levensduur van producten en onderdelen, en het nuttig toepassen van materialen die anders verbrand zouden worden.

R-ladder met strategieën van circulariteit

Verkleinen van de kringloop (Refuse, Rethink + Reduce)

De eerste drie strategieën staan bovenaan de ladder, waar de focus ligt op het verminderen van consumptie en het slimmer maken van productie en gebruik. Hierbij ligt de focus op het verminderen van het gebruik van grondstoffen door bijvoorbeeld producten intensiever te gebruiken. Een manier om papier te verminderen is o.a. door reclamefolders niet ongevraagd te bezorgen (zoals beschreven in paragraaf 3.5).

Vertragen van de kringloop (Reuse + Repair en Remanufacturing)

De tweede categorie, "Vertragen van de kringloop", streeft naar verlenging van de levensduur van producten en onderdelen, waardoor de vraag naar nieuwe grondstoffen wordt vertraagd. Dit vermindert de behoefte aan nieuwe productie. Gemeenten kunnen initiatieven ondersteunen die gericht zijn op het hergebruiken van oud papier en karton. Bijvoorbeeld door inzamel- en ruilsystemen voor boeken, tijdschriften en kranten op te zetten of te steunen bij bibliotheken en/of kringlopen (lees meer in de paragraaf [Communicatie en gedragsverandering](#)).

Sluiten van de kringloop (Recycle)

In de derde categorie is het doel om vervuiling van het ingezamelde oud papier en karton te minimaliseren en recycling te bevorderen. Hiervoor is het essentieel om oud papier en karton gescheiden in te zamelen. Wanneer dit goed gebeurt, leidt dit tot een lagere vraag naar nieuwe grondstoffen en minder afvalverbranding. Dit handboek biedt praktische richtlijnen om oud papier en karton beter en efficiënter gescheiden in te zamelen, en de kwaliteit van het ingezamelde materiaal te verbeteren. Dit resulteert in een verhoogde recyclebaarheid en minder verbranding.

Als aanvullende strategie is er "Substitutie", waarbij eindige grondstoffen worden vervangen door hernieuwbare of alternatieve primaire grondstoffen met minder milieudruk. Dit kan resulteren in voordelen waarbij papier een betere keuze is dan kunststof. Momenteel vindt er bijvoorbeeld een verschuiving plaats van kunststof naar gecoat papier als vervanger. Het is belangrijk op te merken dat dit potentieel ook negatieve gevolgen kan hebben voor de papierstroom, omdat mensen mogelijk denken dat het om gewoon papier gaat. Bovendien is gecoat papier en karton minder geschikt voor papierrecycling dan ongecoat of gelamineerd papier en karton.

Daarnaast is er nog de laatste strategie, energie terugwinnen uit materialen (Recover). Deze strategie is ook relevant, vooral in het Nederlandse afvalbeheerlandschap waar afval vaak wordt verbrand in Afvalverwerkingsinstallaties (AVI's) om energie op te wekken. Deze strategie, bekend als het terugwinnen van energie uit materialen, richt zich op het benutten van de energiepotentie in materialen. Dit is daarentegen wel de stap die het laagst op de ladder staat en moet worden voorkomen.

1.3 De OPK-keten

Wat is OPK?

Dit handboek richt zich op het oud papier en karton (OPK) dat vrijkomt bij huishoudens. Jaarlijks produceren Nederlandse papierfabrieken 3 tot 4 miljoen ton papier en karton.⁹ Ongeveer 35% hiervan is niet-verpakkingsmateriaal en zo'n 65% verpakkingen betreft. Sanitair papier vormt 4,8% van het totale volume.¹⁰ Het merendeel van het papier en karton wordt maar kort gebruikt en heeft daardoor een relatief korte levensduur. In Nederland wordt grootschalig ingezameld OPK hergebruikt om nieuw papier en karton te produceren.

Ondanks dat de meeste mensen bekend zijn met oud papier en karton, kan er verwarring ontstaan wanneer het papier of karton gecombineerd is met andere materialen. Bijvoorbeeld, een envelop met een plastic venster of een pizzadoos mét etensresten. Zulke vervuiling kan recycling bemoeilijken, omdat het moeilijker wordt om materialen te scheiden en te verwerken. Bovendien vindt er een verschuiving plaats naar het gebruik van papier als alternatief voor kunststof verpakkingen. Steeds meer producten worden verpakt in papier in plaats van plastic, wat bijdraagt aan de vermindering van plastic afval. Deze verschuiving kan daarentegen ook leiden tot verwarring bij afvalscheiding, aangezien er vaak een plastic laagje wordt toegevoegd aan papieren of kartonnen verpakkingen ter bescherming of functie (zoals een koffiebeker).

Om inwoners van jouw gemeente te ondersteunen bij de juiste scheiding van hun OPK, heeft [PRN](#) een wel-niet lijst gepubliceerd voor verschillende productgroepen.

⁹ Ketenaanpak papier en karton , Afval Circulair (s.d.)

¹⁰ Samenstelling van het huishoudelijk restafval, Rijkswaterstaat (2022)

Wat mag wel in de papierbak?

- Boeken en brochures (inclusief kaft of lijmrug)
- Cadeau- en inpakpapier
- Schone taart- en pizzadozen
- Kartonnen eierdozen
- Enveloppen (van papier of karton, ook met venster)
- Golfkarton
- Kartonnen dozen
- Kartonnen opvulling in verpakkingsdozen
- Kassabonnen
- Kranten
- Papieren zakken en tassen
- Post-its
- Print- en kopieerpapier (inclusief nietjes)
- Reclamedrukwerk en folders (verwijder plastic-folie)
- Schrijf- en tekenpapier (inclusief metalen spiraalband)
- Brochures, gidsen en catalogussen
- Tijdschriften (mag met nietjes)
- Trein- en toegangskaarten
- Wc-rolletjes en ongebruikt keukenpapier, tissues, servetten en wc-papier

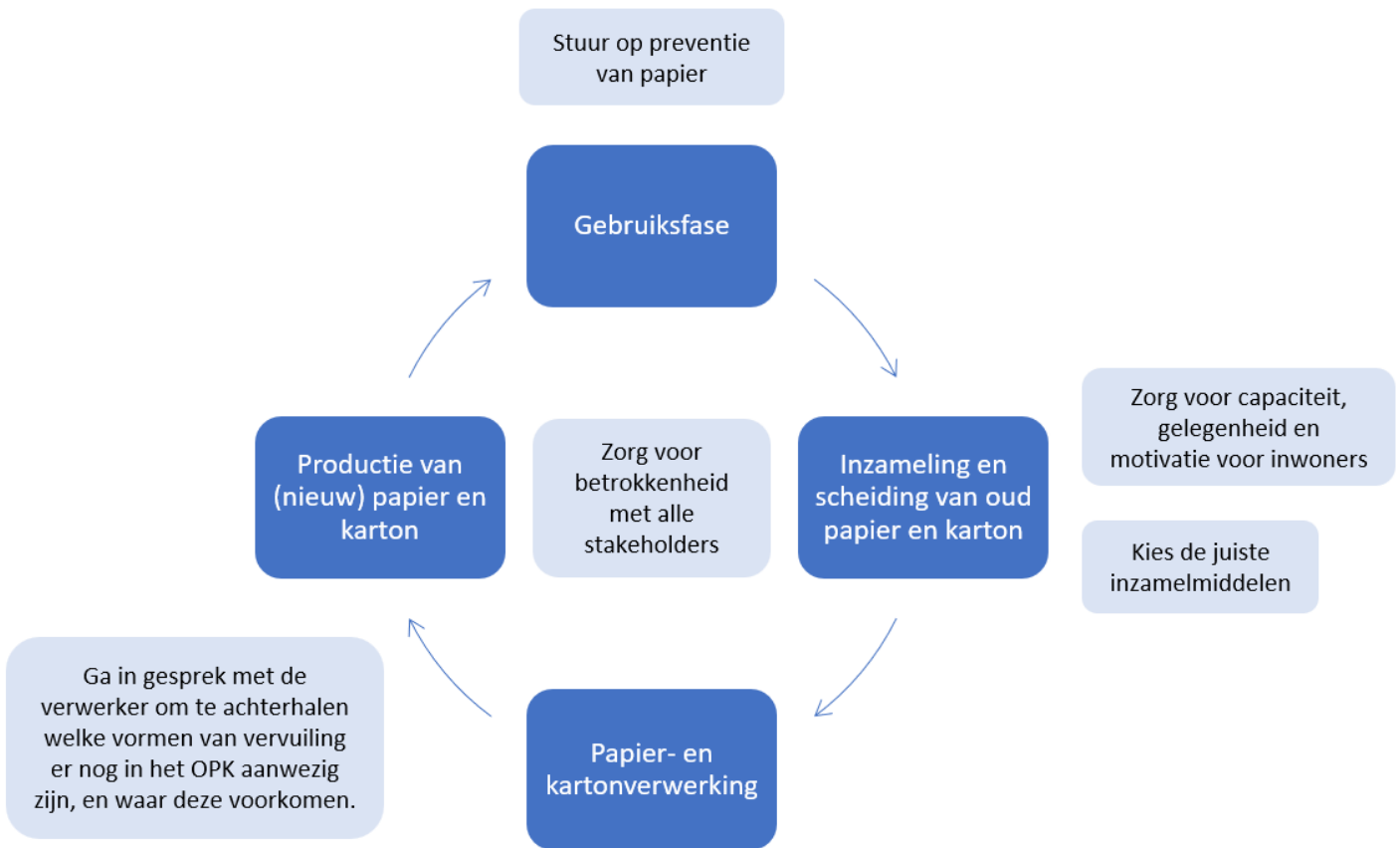
Wat mag niet in de papierbak?

- Behang (papier en vinyl)
- Bakpapier en ander vetvrij papier
- Drinkpakken (van melk, yoghurt, sap, soep en saus)
- Enveloppen met bubbeltjesplastic
- Etiketten (zelfklevende)
- Foto's
- Dubbel geplastificeerd papier en karton (lukt het niet om papier te scheuren, dan is het vaak dubbel geplastificeerd). Bij glossy's is soms alleen de kaft dubbel geplastificeerd.
- Kartonnen koffiebekers (vanwege plastic- of waslaagje)
- Luiers, maandverband, tampons, incontinentiemateriaal
- Ordners en ringbanden (met klem en/of plastic kaft)
- Papieren broodzakken
- Steenpapier: dit is luxe papier dat is gemaakt van krijt en plastic
- Stickervellen
- Taart- en pizzadozen met voedselresten.

Hoe ziet de OPK-keten eruit?

De OPK-keten in Nederland bestaat uit de volgende vier stappen (donkerblauw). Per stap verschilt de manier waarop je als gemeente hierop kan sturen (lichtblauw).

Gebruiksfase

Papier- en kartonproducten vinden hun weg naar kantoren, instellingen en overige organisaties. Consumenten maken eveneens dagelijks gebruik van deze producten, om bijvoorbeeld op te printen, te lezen of als verpakking.

Inzameling en scheiding van oud papier en karton

Consumenten gebruiken producten en danken deze ook weer af. Gemeenten spelen een cruciale rol in deze fase. Zij zijn verantwoordelijk voor het ophalen van oud papier en karton van huishoudens. Het is van groot belang dat dit op de juiste wijze gebeurt om de kwaliteit van het ingezamelde materiaal te waarborgen.

Papier- en kartonverwerking

Na de inzameling wordt het gebruikte papier- en karton gezuiverd en gesorteerd. Vervolgens wordt het samengeperst tot grote balen en gaat het naar de papierfabriek. Hier ondergaan het een proces waarbij de papiervezels (cellulosevezels) van elkaar worden gescheiden, resulterend in papierpulp. Deze vezelbrij

wordt gezuiverd van vervuiling met verschillende technieken. Indien nodig wordt ook de inkt verwijderd. Het primaire doel van het recyclen van OPK is het terugwinnen van zoveel mogelijk cellulosevezels. Het behalen van de gewenste kwaliteit kan echter variëren afhankelijk van factoren zoals vocht, vuil en de samenstelling van het ingezamelde OPK.

Productie van (nieuw) papier en karton

Met de gereinigde pulp kan nieuw papier en karton worden vervaardigd. Hierbij wordt het water uit de vezelbrij verwijderd door warmte en druk, waardoor de vezels een nieuw stuk papier vormen. Na het drogen vinden deze vellen hun toepassing in diverse producten, zoals papieren gebruiksvoorwerpen, grafisch/hygiënisch papier of massief/vormkarton. De kringloop is echter niet volledig gesloten, aangezien er altijd een aanvoer van verse vezels, vul- en hulpstoffen nodig is om de kwaliteit en functie van het product te borgen. In 2022 werd 58% van het papier binnen Eu-ropa afgezet, 22% in Nederland en 20% buiten Europa. De totale Nederlandse afzet bedroeg 2.884 ton papier in 2022.

Tip: Blijf in contact met ketenpartners.

De rol van jouw gemeente kan daarentegen verder rijken dan alleen de inzameling. Als gemeente kan je namelijk ook invloed hebben op de relaties met ketenpartners. Door regelmatig het gesprek aan te gaan met jouw ketenpartners kun je samen met hen wellicht tot nieuwe inzichten én oplossingen komen om de kwaliteit van OPK te verbeteren. Elke ketenpartner is immers gebaat bij een goede kwaliteit OPK, omdat het een waardevolle stroom is!

Weet jij al wie jouw ketenpartners zijn en hoe je deze kan bereiken?

Papiervezelconvenant

Brongescheiden OPK is een waardevolle grondstof die geld oplevert. Bij ongunstige marktomstandigheden voor oud papier kan de opbrengst uit deze stroom afnemen. Papier Recycling Nederland (PRN) heeft daarom een afnamegarantie en afzetgarantieprijs afgesproken voor oud papier. Dit is vastgelegd in het papiervezelconvenant dat samen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) is ondertekend.¹¹ Het huidige papiervezelconvenant loopt van 1 januari 2023 t/m 31 december 2026 en is het zevende papiervezelconvenant. Hiermee wordt de continuïteit van de inzameling en verwerking van OPK gewaarborgd, zelfs wanneer de marktprijzen tegenvallen. In tijden van permanente lage internationale marktprijzen voor oud papier neemt de Nederlandse papier- en kartonindustrie het ingezamelde OPK uit huishoudens af. Het Papiervezelconvenant en de daarin gegeven garanties hebben betrekking op niet-verpakkingen van papier en karton, wat ongeveer 50% uitmaakt van het bij huishoudens ingezamelde OPK. Het is belangrijk op te merken dat gemeenten vrijwillig kunnen deelnemen aan het papiervezelconvenant. Het PRN-systeem geldt namelijk alleen voor deelnemende gemeenten, niet automatisch voor iedereen.

Dankzij deze afnamegarantie kunnen oud papier-ondernemingen en gemeenten hun werkzaamheden voortzetten en blijft de papierkringloop behouden. Gemeenten kunnen dan vanuit het huidige papiervezelconvenant rekenen op een gegarandeerde bijdrage van maximaal €25 per ton voor OPK.¹² Deze bijdrage is in de afgelopen convenanten gelijk gebleven. Daarnaast is er een afzetgarantieprijs vastgesteld voor OPK, die ervoor zorgt dat inzameling en verwerking kunnen doorgaan, zelfs als de marktprijs te laag is en de kosten niet meer gedekt worden. Bij een tekort wordt het verschil tussen de marktprijs en de gegarandeerde prijs betaald uit een fonds dat wordt gevuld door de PRN-partners die papieren en kartonnen producten op de markt brengen.

In het convenant is vastgelegd dat het aangeboden oudpapier niet meer dan 3% productvreemde vervuiling in gewicht mag bevatten en niet meer dan 10% vocht (H₂O luchtdroog gemeten). Bij overschrijding van een van deze percentages wordt de aangeboden partij oudpapier geweigerd. De kosten voor het scheiden van productvreemde vervuiling zijn voor rekening van de gemeente.

Wettelijk kader

Gemeenten zijn een belangrijke schakel voor een circulair OPK-systeem, omdat zij op basis van artikel 10.21 van de Wet milieubeheer verantwoordelijk zijn voor de inzameling van huishoudelijk OPK. Deze inzameling wordt uitgewerkt in een Afvalstoffenverordening en een Uitvoeringsbesluit. Daarin bepaalt de gemeente welke regels gelden voor de inzameling van OPK door de inzameldienst en/of andere partijen. Het Besluit gescheiden inzameling huishoudelijke afvalstoffen richt zich op gemeenten en verplicht hen om voor een aantal deelstromen te zorgen voor een systeem van gescheiden inzameling. Op basis van dit besluit is voor papier, textiel, gevaarlijke huishoudelijke afvalstoffen en afgedankte elektrische en elektronische apparatuur gescheiden inzameling verplicht.

¹¹ Papiervezelconvenant (2023)

¹² Voor gemeenten, PRN Papier Recycling Nederland (2023)

1.4 Kwantiteit en Kwaliteit

Volgens de Benchmark Huishoudelijk Afval in 2021 scheidde de gemiddelde Nederlander 51 kilo OPK¹³. Maar let op, deze benchmark is gebaseerd op gegevens van 49% van alle gemeenten in Nederland. Uit de analyse van het restafval blijkt dat er gemiddeld 12 kilo per inwoner niet correct wordt gescheiden. Dit betekent dat een aanzienlijk deel van de jaarlijkse 63 kilo OPK die elke Nederlander produceert, nog steeds in het restafval terecht komt en wordt verband.

Volgens gegevens van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) neemt de hoeveelheid ingezameld OPK per inwoner jaarlijks af. In 2013 bedroeg dit nog 55 kilo per inwoner, wat in 2018 was gedaald tot 50 kilo per inwoner, en vervolgens in 2022 verder afnam tot 43 kilo.¹⁴

Het OPK uit huishoudens bestaat voor zo'n 45 tot 50% uit verpakkingen. Dit aandeel verpakkingen neemt elk jaar toe; voornamelijk als gevolg van de groeiende hoeveelheid online aankopen, maar ook door het verminderde gebruik van grafisch papier. Deze trends hebben invloed op de samenstelling (meer kartonnenverpakking die meer ruimte innemen in de container) van het gescheiden OPK en benadrukken het belang verbeteringen in het inzamelproces van oud papier en karton.

In opdracht van Stichting Papier Recycling Nederland (PRN) heeft De AfvalSpiegel in 2021 en 2022 onderzoek gedaan naar de productvremde vervuiling in huishoudelijk papier en karton.¹⁵ In het onderzoek 2021-2022 bedraagt het gemiddelde percentage productvremde vervuiling 3,36%. In het onderzoek 2019-2020 was dit nog 2,52%.

De toename ten opzichte van 2019-2020 wordt vooral veroorzaakt door een toename binnen de categorieën 'geplastificeerd papier en karton' en 'overige vervuiling'. Deze restcategorie bevat alle mogelijke stoffen die ook in het reguliere huisvuil kunnen worden aangetroffen, zoals onder andere textiel, hout, touw, etensresten, steen en metalen voorwerpen.

De grootste categorie is papiervremde vervuiling, zoals behangpapier, papier dat vochtig is of vervuild met etensresten, sanitair papier en vervuilde pizza-dozen. Relatief kleine hoeveelheden vervuiling kunnen ervoor zorgen dat grote volumes van de materiaalstroom niet meer geschikt zijn voor recycling.

Uitdagingen en oplossingen

In de wereld van oud papier en kartonrecycling zijn er tal van uitdagingen, die moeten worden aangepakt om een effectief en duurzaam recyclingproces te waarborgen. Het begint allemaal bij het verzamelen van het gebruikte papier- en karton, waarbij een schone en droge stroom van oud papier van cruciaal belang is. Een goed gescheiden stroom, vrij van productresten, vloeistoffen en andere materialen dan papier, vormt de basis voor een probleemloze recycling.

¹³ Benchmark Huishoudelijk Afval (2021)

¹⁴ Gemeentelijke afvalstoffen; hoeveelheden, CBS (2023)

¹⁵ Productvremde vervuiling in huishoudelijk papier en karton, VANG (2022)

Er zijn een aantal uitdagingen omtrent OPK die hieronder worden behandeld, samen met een korte beschrijving van het probleem, waarom het een probleem is en mogelijke oplossingen:

Uitdaging: Stoorstoffen in de OPK Stroom

Waarom?	Invloed gemeente
<p>Als mensen hun afval niet goed scheiden, kan dit leiden tot vermenging van recyclebaar materiaal met niet-recyclebaar afval, wat de recycling bemoeilijkt.</p>	<p>Meestal is afvalscheiding een automatische handeling. De lijst met wat wel en niet mag is er voor degenen die vragen hebben of iets willen controleren, dit vergt bewuste aandacht (zie 2.3). Ook kunnen gemeenten als sluitstuk handhaving inzetten. Gemeente kunnen investeren in het verbeteren van afvalscheidingsfaciliteiten en gemakkelijke toegang tot inzamelmiddelen (lees 2.1).</p>

Uitdaging: Wetgeving en de Single Use Plastics-richtlijn (SUP)

Waarom?	Invloed gemeente
<p>De SUP-richtlijn stimuleert om het aantal kunststof verpakkingen te verminderen en bevordert daarbij vezelgebaseerde alternatieven. Sommige alternatieven bevatten een plastic coating op papier. Deze variabiliteit in de toepassing van de SUP-richtlijn kan tot verwarring leiden bij zowel bedrijven als consumenten over welke verpakkingen als OPK worden beschouwd.</p>	<p>Duidelijke richtlijnen en communicatie van overheidsinstanties over wat wel en niet in lijn is met de SUP-richtlijn. Bedrijven aanmoedigen om verpakkingen te ontwikkelen die voldoen aan zowel milieuvriendelijke als wettelijke vereisten.</p>

Uitdaging: OPK in het restafval

Waarom?	Invloed gemeente
<p>Ondanks dat inwoners van jouw gemeente OPK kunnen scheiden eindigt er nog steeds gemiddeld 19% oud papier en karton (OPK) in het restafval. Dit kan te wijten zijn aan onwetendheid, gemakzucht of gebrek aan toegankelijke inzamelmiddelen. OPK dat in het restafval belandt, wordt meestal verbrand, wat zowel financieel als milieutechnisch kostbaar is. Bovendien gaat de kans verloren om waardevolle grondstoffen te hergebruiken en de CO₂-uitstoot te verminderen. Het verbranden van restafval brengt kosten met zich mee, terwijl goed gescheiden OPK juist geld oplevert.</p>	<p>Duidelijke richtlijnen en communicatie van overheidsinstanties over wat wel en niet in lijn is met de SUP-richtlijn. Bedrijven aanmoedigen om verpakkingen te ontwikkelen die voldoen aan zowel milieuvriendelijke als wettelijke vereisten.</p>

1.5 Fabels en feiten

De eerder besproken 'Strategieën voor circulariteit: de R-ladder' is een model dat verschillende afvalverwerkingsmethoden rangschikt op basis van hun milieuvriendelijkheid. Het geeft prioriteit aan preventie, gevolgd door hergebruik, recycling, en vervolgens energierugwinning. De minst wenselijke optie omvat het verbranden van afval zonder energierugwinning.

Nu, laten we naar een aantal fabels en feiten kijken in het licht van de R-ladder:

Fabel 1: Het recyclen van oud papier en karton is niet milieuvriendelijk, omdat het veel water en energie kost.

Feit: Ondanks dat het recyclen van oud papier en karton water en energie vereist, blijft het een veel duurzamere optie dan het produceren van nieuw papier uit verse vezels. Recycling leidt tot aanzienlijke energiebesparingen en vermindert de druk op natuurlijke hulpbronnen, zoals bomen. Dit past bij de principes van de R-ladder, waarbij recycling als een duurzamer alternatief wordt beschouwd dan het verbranden van afval.

Fabel 2: Het is beter om oud papier en karton te verbranden dan te recyclen, omdat dit energie oplevert.

Feit: Hoewel verbranding van oud papier en karton energie kan opleveren, is recycling nog steeds de meest duurzame optie. Recycling bespaart niet alleen waardevolle grondstoffen, maar vermindert ook de uitstoot van broeikasgassen in vergelijking met verbranding. Dit past opnieuw bij de R-ladder, waar recycling hoger staat dan energierugwinning uit verbranding.

Fabel 3: Geplastificeerd papier en karton kunnen zonder problemen worden gerecycled.

Feit: Geplastificeerd papier moet inderdaad bij het restafval worden gedeponneerd. Nog beter is het om het gebruik van geplastificeerd papier te vermijden, aangezien papier en karton met een plastic coating of laagje moeilijker te recyclen zijn. Dit komt doordat het plastic niet goed met het papier kan worden vermengd tijdens het recyclingproces, wat mogelijk tot kwaliteitsproblemen kan leiden bij het gerecyclede materiaal. In dit geval wordt preventie, bijvoorbeeld door minder geplastificeerd materiaal te gebruiken, als een belangrijkere stap beschouwd volgens de R-ladder.

2. Instrumenten: Inzamelen of Keuzes met directe invloed

Gemeenten kunnen sturen op inzameling door keuzes te maken op het gebied van: inzamelmiddelen (paragraaf 2.1), inzameling met vrijwilligers (paragraaf 2.2), communicatie en gedragsverandering (paragraaf 2.3) en handhaving (paragraaf 2.4).

2.1 Inzamelmiddelen

Er zijn diverse manieren om de kwaliteit van OPK te verbeteren. Een essentiële eerste stap is het bieden van voldoende geschikte inzamelmiddelen per wijk, zodat het voor inwoners eenvoudig wordt om hun OPK gescheiden aan te leveren. Er zijn een aantal opties om OPK in te zamelen (al dan niet gecombineerd):

Brengpunten: Verenigingen, scholen en milieustraten zijn locaties waar inwoners hun oud papier en karton kunnen afleveren. Deze zijn geschikt voor zowel hoog- als laagbouw.

Minicontainers: Bij laagbouw wordt OPK meestal huis-aan-huis opgehaald met minicontainers. Ongeacht wel of geen diftar levert de minicontainers gemiddeld 32% meer papier op dan losse bundels en 75% meer dan verzamelcontainers.¹⁶

Losse inzameling: Dit type inzameling wordt doorgaans huis-aan-huis uitgevoerd, zowel in hoogbouw als bij laagbouw. Het aangeboden oud papier en karton wordt meestal verpakt in losse kratten, bundels of dozen, vaak geplaatst op straat of voor de deur. Dit inzameling wordt veelal door vrijwilligers uitgevoerd.

Verzamelcontainers: Een verzamelcontainer is een grote, al dan niet met een pasjessysteem uitgeruste onder- of bovengrondse container die op centrale locaties in een wijk of buurt wordt geplaatst. Anders dan bij huis-aan-huis inzameling, waarbij het afval van individuele huishoudens wordt opgehaald, is een verzamelcontainer bedoeld voor een groter aantal gebruikers in een bepaald gebied.

Voor- en nadelen inzamelmiddelen

Bij de keuze van een inzamelsysteem voor OPK nemen gemeenten verschillende overwegingen in acht. Het meten en vastleggen van de kwaliteit tijdens de inzamelingsfase is een doeltreffende en praktische manier om de inzameling te toetsen en om verbeteringen aan te brengen. Door verzamelde informatie over stoorstoffen en de herkomst van het afval te analyseren, verkrijgt de gemeente waardevol inzicht voor gerichte verbeteringen in afvalkwaliteit. Hierdoor wordt niet alleen de afvalstroom schoner, maar ook een betere scheiding van andere waardevolle grondstoffen mogelijk gemaakt. Binnen het proces van afvalinzameling bestaan verschillende methoden om de kwaliteit van het ingezamelde OPK te meten en controleren.

Er volgen tabellen met de voor- en nadelen van diverse inzamelmiddelen, evenals richtlijnen voor het meten en controleren van kwaliteit per inzamelingsmethode. Meer informatie over inzameling met vrijwilligers is te vinden in paragraaf 2.2.

Geef huishoudens een keuze!

Steeds vaker laten gemeenten de keuze aan huishoudens of zij hun minicontainer voor oud papier en karton (OPK) willen behouden, wegdoen, of een extra minicontainer willen ontvangen.

In het begin van 2020 lanceerde de gemeente Leiden een initiatief voor het huis-aan-huis ophalen van papier en karton. Voor huishoudens die al een minicontainer hadden voor restafval en/of GFT, werd een extra minicontainer voor OPK beschikbaar gesteld. Na het eerste jaar van deze implementatie is gebleken dat er gemiddeld 10.000 kilo extra papier per ophaalronde werd ingezameld. Leiden telde op dat moment ongeveer 125.000 inwoners. Het is echter belangrijk op te merken dat niet alle huishoudens gebruik hebben gemaakt van deze optie, waardoor het niet mogelijk is om een exacte hoeveelheid per inwoner te bepalen.

¹⁶ Benchmark Huishoudelijk Afval (2021)

Brengpunten

Bij brengpunten kun je de kwaliteit van het ingezamelde oud papier en karton beoordelen door visuele inspectie. Dit betekent kijken naar de aanwezigheid van stoorstoffen zoals plastic, glas of ander niet-acceptabel materiaal. Als er sprake is van aanzienlijke vervuiling bij een specifiek brengpunt, kan dit worden vastgelegd en gerapporteerd om zo ook gericht communicatie of andere interventies in te kunnen zetten.

Voordelen

- Bieden een alternatieve optie voor mensen die geen papierbak hebben of de voorkeur geven aan zelfbrengen.
- Stimuleert sociale cohesie.

Nadelen

- Het nadeel van brengpunten is dat ze mogelijk minder toegankelijk zijn voor sommige inwoners, vooral als ze verder weg zijn gelegen.

Minicontainers

Bij minicontainers kun je stoorstoffen identificeren door visuele inspectie bij het legen van de container door zogeheten 'voorlopers'. De voorlopers kijken naar de aanwezigheid van stoorstoffen zoals plastic, glas of ander niet-acceptabel materiaal. Als er sprake is van aanzienlijke vervuiling bij een specifieke locatie, kan dit worden vastgelegd en gerapporteerd om vervolgens ook gericht op te kunnen sturen. Ook kun je foto's laten maken om de situatie te documenteren. Als er te veel vervuiling wordt geconstateerd, kan dit worden vastgelegd per minicontainer en daarmee per huishouden. Hierdoor kan gerichte feedback aan huishoudens worden gegeven om het belang van correcte scheiding te benadrukken.

Voordelen

- Hoge inzamelrespons
- Hoog serviceniveau
- Er kan per minicontainer kwaliteit gecontroleerd worden door bijv. te werken met voorlopers.

Nadelen

- Niet alle huishoudens hebben voldoende ruimte om een rolcontainer te plaatsen of wil-len dit niet op hun eigen grond.
- Niet geschikt voor hoogbouw

Losse inzameling

Bij losse inzameling kun je als gemeente de kwaliteit van het ingezamelde oud papier en karton beoordelen door visuele inspectie, dit kan eveneens gedaan worden door voorlopers.

Communiceer bij losse inzameling ook hoe en waar je als gemeente wilt dat je inwoners het OPK aanbieden.

Voordelen

- Meestal van goede kwaliteit.
- Betrokkenheid van de gemeenschap.

Nadelen

- Grotere kans op vervuiling wanneer het regent. Te vochtig papier wordt afgekeurd.
- Verhoogd de kans op zwerfafval, vooral bij minderig weer.

Verzamelcontainers

De verzamelcontainers zijn moeilijker te controleren in vergelijking met eerdere inzamelmethoden. Toch wordt in bepaalde gevallen het gewicht van de verzamelcontainer gemeten. Deze meting geeft inzicht in de hoeveelheid ingezameld oud papier en karton en draagt bij aan de evaluatie van het inzamelproces per buurt.

Voordelen

- Efficiënte inzameling door groot inzamelvolume.
- Biedt een oplossing voor gebieden waar huis-aan-huis inzameling minder praktisch is.
- OPK kan in de verzamelcontainer op elk moment worden weggebracht.

Nadelen

- Grotere kans op vervuiling.
- Grotere kans op bijplaatsing (grote dozen die naast de container worden gezet, omdat ze niet door de opening passen).
- Mogelijk niet voldoende ruimte beschikbaar in bepaalde gebieden.

Tip 'Schone en droge wagens': Bij het ophalen van OPK is het belangrijk dat ook het vervoersmiddel schoon en droog is om vervuiling te voorkomen. Het gebruik van een niet gereinigde wagen die eerder restafval heeft opgehaald, kan schoon en droog ingezameld OPK vervuilen.

Samenhang met inzamelsysteem

Er zijn verschillende opties voor de inzameling van OPK en hun impact op zowel kwantiteit als kwaliteit. Het is echter belangrijk om ook de samenhang met het totale inzamelsysteem, inclusief de dienstverlening en frequentie van restafvalinzameling, in overweging te nemen.

Zo kan ook het serviceniveau voor restafval invloed hebben op de mate van kwaliteit van oud papier en karton. Bij een laag serviceniveau wordt het inwoners moeilijker gemaakt om restafval weg te gooien. Steeds meer gemeenten verlagen het serviceniveau door het restafval minder vaak op te halen of door verzamelcontainers voor restafval in de wijk te plaatsen. In dit laatste geval moeten inwoners zelf hun restafval naar de verzamelcontainer brengen, en wordt het niet meer aan huis ingezameld (dit wordt soms ook wel omgekeerd inzamelen genoemd).

Er zijn twee niveaus te onderscheiden: gemeenten met een hoog serviceniveau voor restafval en gemeenten met een laag serviceniveau. Onder een hoog serviceniveau vallen gemeenten die het restafval om de twee weken of vaker aan huis ophalen. Een laag serviceniveau betekent dat een gemeente het restafval om de drie weken of minder vaak aan huis ophaalt, of dat huishoudens hun restafval naar een verzamelcontainer in de wijk moeten brengen (het zogenaamde omgekeerd inzamelen).

Bij de gescheiden te houden afvalstromen zoals GFT-afval, papier en karton en PMD is de service meestal relatief hoog. Bewaar- en inzamelmiddelen worden verstrekt en de gescheiden afvalstromen worden doorgaans aan huis opgehaald. Hiermee vergemakkelijken gemeenten het voor inwoners om recyclebare afvalstromen te scheiden. Een laag serviceniveau voor restafval kan mogelijk leiden tot een toename van restafval in de gescheiden ingezamelde afvalstromen.

Kijk dus niet alleen naar de inzamelmiddelen, maar ook naar het inzamelsysteem als geheel.

Oplossingen voor bijplaatsing (kartonafval)

Als gevolg van onder andere de toename in online winkelen neemt ook de hoeveelheid kartonafval toe. Kartonafval neemt meer ruimte in beslag dan gewoon papier, waardoor containers sneller vol raken en bijplaatsing vaker voorkomt. Dit komt mede door het gebruik van te grote dozen.

Er zijn verschillende oplossingen beschikbaar voor het inzamelen van karton:

- **Kartongleuf:** Deze extra opening in de container maakt het mogelijk om grotere dozen in de container te plaatsen. Een potentieel risico is dat dozen kunnen openklappen in de container, waardoor deze alsnog sneller vol raakt. De gemeente Amsterdam heeft dit systeem in 2018 onderzocht en constateerde dat er 30% minder bijplaatsing was.
- **Ondergrondse perscontainer:** Deze perscontainers bieden aanzienlijke voordelen. Het persmechanisme voorkomt veel storingen, want de pers duwt dozen in elkaar. Hierdoor is er een goede doorstroom van het papier & karton. Dit scheelt veel servicebezoeken en opruimkosten. Deze containers zijn voorzien van grote inwerpopeningen die speciaal geschikt zijn voor kartonafval.
- **Kartonsnijder:** Deze compacte (en veilige) tool, bevestigd aan de verzamelcontainer voor OPK, maakt het eenvoudig om grote dozen te verkleinen.

Andere mogelijke oplossingen zijn:

- Extra inzameling tijdens piekmomenten (bijvoorbeeld aan het begin of einde van het schooljaar, tijdens feestdagen of Black Friday).
- Inwoners de mogelijkheid bieden om een container te adopteren. Sommige inwoners hebben een sleutel waarmee ze aan de zijkant van de container blokkerende dozen kunnen wegdrücken.
- Bijplaatsen van bovengrondse containers (eventueel tijdens piekmomenten).

2.2 Inzameling met vrijwilligers

Het beleid rondom OPK-inzameling samen/met of door vrijwilligers verschilt per gemeente. Sommige gemeenten hebben omwille van veiligheids- en arbeidsnormen besloten te stoppen met het inzetten van vrijwilligers voor deze taak. Anderen blijven echter samenwerken met vrijwilligers, zolang er duidelijke afspraken worden gemaakt en nageleefd.

Het merendeel van de benchmarkgemeenten (75%) maakt desondanks nog gebruik van vrijwilligers van scholen, verenigingen, stichtingen, kerken of andere instellingen voor de inzameling van oud papier en karton.¹⁷ Vaak zamelen de vrijwilligers het OPK in via losse inzameling of op brengpunten, zoals beschreven in de vorige paragraaf. In andere gemeenten worden vrijwilligers ingezet als beladers. De chauffeur is dan een werknemer van de inzameling. Deze methoden zijn doorgaans minder efficiënt dan het gebruik van minicontainers voor huis-aan-huis inzameling. Deels

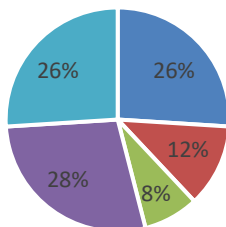
wordt dit veroorzaakt door 'witte vlekken', waarbij niet elk huishouden met OPK wordt bereikt via inzameling door vrijwilligers. Dit heeft geleid tot een trend waarbij steeds meer gemeenten overstappen naar het gebruik van minicontainers voor de inzameling van OPK, terwijl zij tegelijkertijd professionals inschakelen voor het inzamelproces.

Ook is het voor verenigingen (steeds) minder interessant om OPK in te zamelen. Vaak is het lastig om voldoende vrijwilligers te vinden voor deze taak. Bovendien brengt het inzamelen van OPK door vrijwilligers bepaalde risico's met zich mee, zoals ongelukken tijdens het proces: variërend van containers die omvallen tot ongelukken tijdens het op- en afstappen van voertuigen.

De prijs die verenigingen krijgen voor de inzameling van OPK is in 59% van de gevallen een vaste prijs per ton of per huishouden.

Inzameling OPK door verenigingen? (n=143)

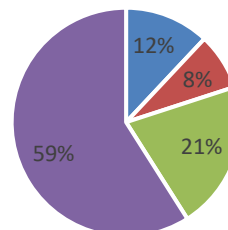
(Bron: Benchmark Huishoudelijk Afval, 2021)

- In deel gemeente doen ze de hele inzameling
- In deel gemeente leveren ze de beladers
- Ja, zij doen gehele inzameling incl. transport
- Ja, zij leveren de beladers
- Nee, gemeente doet de inzameling zelf

Hoe vindt de verrekening plaats met verenigingen? (n=114)

(Bron: Benchmark Huishoudelijk Afval, 2021)

- Anders
- Ze mogen de opbrengsten houden
- Ze ontvangen een garantieprijs met een opslag
- Ze ontvangen vaste prijs per ton of per huish.

¹⁷ Benchmark Huishoudelijk Afval (2021)

Geen marktpartij ingeschreven

De gemeente Altena heeft geprobeerd om een marktpartij te vinden die samen met vrijwilligers van verenigingen oud papier kan ophalen.

Echter, er zijn geen bedrijven meer die op deze manier willen of kunnen werken. Daarom zal vanaf 1 januari 2024 professioneel personeel belast worden met het ophalen van oud papier. Als compensatie voor de verenigingen wordt er financiële steun geboden.

Er zijn meerdere bijeenkomsten geweest met een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van verenigingen, ambtenaren en alle organisaties die betrokken zijn bij de inzameling van oud papier en karton. Tijdens deze bijeenkomsten zijn verschillende ideeën en suggesties naar voren gebracht en onderzocht. De werkgroep heeft geconcludeerd dat het niet haalbaar is om de inzameling met behulp van vrijwilligers voort te zetten of om deze in 2024 opnieuw op te starten.

Er zijn gesprekken gevoerd met verschillende partijen om naar oplossingen te zoeken, waaronder afvalverwerkers, gemeenten en verhuurbedrijven van inzamelvoertuigen. Naast de financiële compensatie wordt ook onderzocht op welke andere manieren vrijwilligers ingezet kunnen worden op verschillende terreinen.

Alternatieven voor vrijwilligers

Gemeenten kunnen ervoor kiezen om alleen de 'brenpunten' voor oud papier en karton (OPK) bij verenigingen te behouden. Als de inzameling van OPK volledig wordt stopgezet door vrijwilligers, zullen sommige gemeenten op zoek gaan naar alternatieve taken voor verenigingen en vrijwilligers. Dit zorgt ervoor dat de vereniging (een deel van hun) inkomsten behoudt en dat de betrokkenheid van inwoners blijft bestaan. Op deze manier kan de aanwezige goodwill van inwoners richting verenigingen worden ingezet voor nuttigere doelen dan de inzameling van OPK, die de gemeente efficiënter en veiliger zelf kan organiseren. Denk hierbij aan het opruimen van zwerfafval, het ophalen van groente- en fruitafval of kerstbomen (in stadscentra), helpen op de milieustraat of het 'adopter' van ondergrondse containers.

Er zijn enkele handvatten die gemeenten kunnen overwegen bij het (al dan niet noodgedwongen) beëindigen van de inzameling van oud papier en karton (OPK) door vrijwilligers:

- **Duidelijke communicatie:**
Zorg voor heldere en transparante communicatie over de redenen achter het besluit om de inzameling te professionaliseren. Leg uit hoe dit kan leiden tot een efficiënter en veiliger proces.
- **Betrek verenigingen actief:**
Betrek verenigingen bij het proces en vraag om hun input. Misschien zijn er andere manieren waarop zij kunnen bijdragen aan de gemeenschap. Onderzoek of er samenwerkingsmogelijkheden zijn met andere organisaties of bedrijven die de verenigingen kunnen betrekken.
- **Bied alternatieven:**
Bied alternatieve taken of projecten aan waar verenigingen zich voor kunnen inzetten. Hierdoor behouden ze een rol in de gemeenschap en kunnen ze hun inkomsten op peil houden.
- **Werk met geleidelijke overgangen:**
Overweeg om de overgang naar professionele inzameling geleidelijk te laten verlopen, zodat verenigingen tijd hebben om zich aan te passen. Onderzoek bijvoorbeeld of er mogelijkheden zijn voor financiële compensatie of andere vormen van ondersteuning voor verenigingen die hun inkomsten zien verminderen.
- **Monitor en evalueer:**
Volg de impact van de veranderingen en evalueer regelmatig of de genomen maatregelen het gewenste effect hebben.

Het is belangrijk om een open dialoog te behouden en te luisteren naar de zorgen en suggesties van verenigingen. Samenwerking en begrip kunnen bijdragen aan een soepele overgang naar een professionelere inzameling van oud papier en karton.

Voorbeeld: Alternatief voor verenigingen

De gemeente Heerenveen heeft het inzamelen van OPK stopgezet en heeft toen een alternatief geïntroduceerd: het "Schoon Belonen" Zwerfafvalbeloningssysteem. Hierbij krijgen alle maatschappelijke organisaties in Heerenveen de kans om gedurende twee jaar zwerfafval op te ruimen in een specifiek gebied. Hierbij ontvangen ze een vergoeding van €750,- per gebied per jaar, gefinancierd vanuit de kostenvergoeding voor het opruimen van zwerfafval in het kader van de Single Use Plastics.

Deelnemende organisaties worden aangemoedigd om minstens één keer per maand een opruimactie te organiseren in de toegewezen schoongebied(en). Het is cruciaal om deze opruimactiviteiten voor iedereen zichtbaar te maken, bijvoorbeeld via sociale media, nieuwsbrieven en andere communicatiekanalen.

2.3 Communicatie en gedragsverandering

Om inwoners te motiveren tot effectief afval scheiden, is het van belang om aan drie factoren te werken: capaciteit, motivatie en gelegenheid. Deze aspecten vormen de kern van een succesvolle gedragsverandering- en communicatiestrategie en kunnen de kwaliteit van ingezameld oud papier en karton aanzienlijk verbeteren. Bekijk per onderdeel de checklist om erachter te komen wat jouw gemeente kan doen.

Gelegenheid: Creëren van gemak en toegankelijkheid

Om te beginnen, moeten inwoners de gelegenheid hebben om hun OPK gescheiden aan te kunnen bieden ter inzameling. Dit houdt in dat er voldoende faciliteiten (zoals een container) zijn, die gemakkelijk toegankelijk en zichtbaar zijn voor alle inwoners (zie paragraaf 2.1). Bovendien moeten de containers niet vol moeten zijn om bijplaatsing van afval te voorkomen. Wanneer bewoners eenvoudig toegang hebben tot faciliteiten (of deze gemakkelijk kunnen aanvragen) voor OPK, zijn ze eerder geneigd om hun afval correct te scheiden en aan te bieden.

Checklist Gelegenheid

De verzamelcontainers/voorzieningen zijn voldoende aanwezig

- Schoon, heel en verzorgd
- Goed zichtbaar en bereikbaar. Stel bijvoorbeeld een maximale loopafstand in voor de plaatsing van verzamelcontainers. In [Den Haag](#) is dit maximaal 125 meter.
- Werkend, beschikbaar, niet vol
- Voorzien van goede info en symbolen/pictogrammen, liefst ook herkenbaar gekleurd

De bewoner weet waar/hoe/wanneer men het aan kan bieden ter inzameling

- Voorlichting over inzamelsysteem
- Afvalkalender

Capaciteit: Bewoner weet wat er verwacht wordt en waar wat hoort

Daarnaast moeten bewoners weten wat er van hen verwacht wordt en hoe ze welk afval moeten scheiden. Instructies horen dus bij de basis. Dit begint bijvoorbeeld met het verstrekken van duidelijke informatie en instructies over het inzamelsysteem.

Checklist Capaciteit

De bewoner weet wat er van hem/haar verwacht wordt

- Voorlichtingspakket
- Gemeentelijke website en/of app (controleer ook regelmatig of deze nog actueel is)

De bewoner weet wat waar bij hoort

- Beknopte afvalwijzer
- Scheidingsinfo op de bakken
- Gemeentelijke website en/of app

Tips: Niet te veel tekst, zo veel mogelijk visueel en houd rekening met meertaligheid en analfabetisme.

Maak gebruik van gelegenheden zoals de start van een nieuw college jaar of de oplevering van een nieuwe woonwijk om nieuwe bewoners goed te informeren.

Overweeg bijvoorbeeld samenwerking met woningcorporaties voor een informatief pakket.

Als bewoners goed geïnformeerd zijn over de juiste scheiding en inzameling van OPK, zullen ze minder geneigd zijn om verkeerd afval aan te bieden. Dit vermindert vervuiling en zorgt voor een hogere kwaliteit.

Communicatie over afval scheiden kan via verschillende kanalen, zoals websites, brochures, posters en sociale media. De informatie moet toegankelijk zijn voor alle doelgroepen, inclusief verschillende leeftijdsgroepen en culturele achtergronden. Het verstrekken van duidelijke instructies over de juiste manier van scheiden en aanbieden van OPK is belangrijk om verwarring te voorkomen. Hierbij kan landelijk communicatiemateriaal gebruikt worden zoals de wel/niet lijst van PRN en de Weggooiwijzer die het consumenten makkelijker maakt om verpakkingsafval op de juiste wijze weg te gooien. De logo's op de verpakkingen geven aan tot welke categorie afval de verschillende onderdelen van een verpakking behoren. Overweeg ook het moment waarop je specifieke informatie aanbiedt. Een scheidingswijzer op de container is bijvoorbeeld niet handig, aangezien de persoon het afval op dat moment al gescheiden heeft.

Pictogrammen afvalscheiding

Er zijn standaardsets van kleuren, namen en pictogrammen voor afvalscheiding beschikbaar. Deze kunnen zonder beperkingen worden gebruikt. Het doel is om meer uniformiteit en herkenbaarheid te bevorderen, waardoor afvalscheiding en de kwaliteit ervan worden verbeterd. Deze standaardsets zijn bedoeld voor communicatie over afvalscheiding bij huishoudens, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. Bekijk de pictogrammen via: [Pictogrammen - Afval Circulair](#)

Ook PRN stelt kosteloos de [ontwerpbestanden](#) voor de scheidingswijzer aan gemeenten beschikbaar.

Motivatie: Bewoner zijn gemotiveerd om afval te scheiden

Tot slot moeten bewoners een motivatie hebben en hun afval dus willen scheiden. Motivatie kan per persoon verschillen. De ene persoon zet zich in voor een circulaire economie en de strijd tegen klimaatverandering, terwijl de ander de kosten laag wil houden of het afval zo gemakkelijk mogelijk wil scheiden.

Het verhogen van de motivatie van bewoners om afval te scheiden is een belangrijk aspect van effectieve communicatie. Gemotiveerde bewoners zijn eerder geneigd om zich in te zetten voor een correcte afvalscheiding, wat leidt tot een hogere kwaliteit van OPK. Niet alle Nederlanders hebben Nederlands als hun moedertaal. PRN stelt ook de [scheidingswijzer in het Engels](#) beschikbaar.

Om effectieve interventies te ontwikkelen, is het nodig om goed naar de doelgroep te kijken. Dit kan door onderzoek in de wetenschap, bij kennisinstellingen of overheidsinstellingen, waar wellicht de doelgroep al eens is onderzocht. Ook kan direct onderzoek worden uitgevoerd door middel van panelgesprekken, interviews, vragenlijsten of gestructureerde observaties. In dit proces kunnen gedragsveranderingsexperts of bureaus van waarde zijn, die gespecialiseerd zijn in onderzoek en de vertaling naar interventies.

Checklist Motivatie

De bewoner weet van het waarom, het nut van afvalscheiding

- Voorlichting over nut/belang van afval scheiden
- Voorlichting over wat er gebeurt met het gescheiden OPK

In het algemeen kan worden gesteld dat er geen kant-en-klare oplossing is om te komen tot optimale informatievoorziening. Het kopiëren van interventies van andere gemeenten werkt niet altijd. Het is altijd belangrijk om eerst de eigen situatie zelf te analyseren, of dit te doen met gespecialiseerde hulp. Het is noodzakelijk om per wijk te onderzoeken welke combinatie van maatregelen het meest effectief is in het tegengaan van vervuiling en het verhogen van de kwaliteit van deze belangrijke grondstofstroom.

Elke buurt kan zijn eigen specifieke uitdagingen en behoeften hebben, daarom is maatwerk essentieel bij het ontwikkelen van een doeltreffende aanpak.

["De gids voor gemeenten in gedragsverandering"](#) van Milieu Centraal en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat geeft meer informatie over communicatie en gedragsverandering en hoe je als gemeenten bewoners stimuleert om hun afval te scheiden.

Afvalcoach

Een afvalcoach heeft verschillende functies, zoals het informeren van inwoners over afvalscheiding (capaciteit verhogen), adviseren over afvalaanbieding (gelegenheid), en motiveren en controleren van juiste afvalscheiding (motivatie). Effectiviteit komt voort uit persoonlijke benadering en communicatieve vaardigheden. Gemeenten met erva-ring zijn o.a. Leiderdorp, Wageningen, Dordrecht, Oldenzaal, Enschede, Tilburg, ACV (Ede, Renkum, Rijnsoude), Haarlem en Nijmegen. Zie ook de ["Factsheet Afvalcoach-aanpak"](#) van VANG-HHA.

2.4 Handhaving

Het is effectiever om eerst te zorgen voor voldoende gelegenheid tot afvalscheiding, de benodigde capaciteit en motivatie, voordat handhaving wordt toegepast. Hierbij wordt communicatie als de eerste stap gezien in het voorkomen van vervuiling, terwijl handhaving wordt beschouwd als een laatste middel bij gedragsverandering.

Bewoners weten vaak wat wel en niet hoort, maar gedragen zich niet altijd naar deze kennis. Het straffen van ongewenst gedrag heeft beperkte effecten, omdat het externe motivatie oplegt. Handhaving kan effectief zijn door angst voor overtreding te creëren, te herinneren aan de noodzaak tot naleving en te laten zien dat overtreding bestraft wordt. Mensen laten zich vooral leiden door bestaande normen en wat anderen doen. Het kan ook stimuleren om wel de overtreding te begaan maar niet gepakt te worden (zoals het verwijderen van adresstickers bij het bijplaatsen).

Mocht handhaving worden ingezet dan is het wenselijk om een combinatie van preventieve en repressieve handhaving toe te passen. Preventieve handhaving kan worden bereikt door het inzetten van afval- of buurtcoaches of afvalcoaches, terwijl

repressieve handhaving kan bestaan uit het geven van waarschuwingen of in zeldzame gevallen zelfs boetes. De zichtbaarheid van handhaving is ook van belang, omdat dit het gevoel van een mogelijke sanctie vergroot. Voor sommige inwoners kan dit effectief zijn; vooral voor degenen die om verschillende redenen niet intrinsiek gemotiveerd zijn om beter afval te scheiden.

Hier is een stappenplan voor het implementeren van handhaving in de aanpak van vervuiling:

Stap 1: Communicatie

- Informeer bewoners duidelijk over de juiste manier van afvalscheiding.
- Maak hen bewust van de noodzaak en voordelen van correct afvalbeheer.
- Bovenstaande punten kan ook worden opgepakt door de afvalcoach.

Stap 2: Waarschuwen

- Begin met waarschuwingen als er sprake is van verkeerde afvalsortering.
- Geef bewoners een kans om hun gedrag aan te passen.

Stap 3: Niet ledigen

- Als het afval niet correct is gesorteerd, kan ervoor gekozen worden om de container niet te legen. Hierbij moet de inwoner eerst het verkeerde materiaal zelf moet verwijderen voordat het opnieuw kan worden aangeboden.
- Zorg voor duidelijke communicatie over de reden van niet-lediging.

Stap 4: Beboeten

- Als herhaaldelijk verkeerde sortering blijft voorkomen, kan overgegaan worden tot het opleggen van boetes.
- Boetes dienen als een laatste middel en worden toegepast na eerdere stappen.

Bij stap 1, 2 en 3 kun je ook gele, groene of rode kaarten uitdelen op minicontainers of stickers. Benadruk ook altijd hoe het wél moet naar inwoners.

Juridische inbedding

Gemeenten hebben vanuit de Rijksoverheid de verplichting om een Afvalstoffenverordening en een Uitvoeringsbesluit vast te stellen. In deze juridische

documenten worden de wettelijke regels omtrent de inzameling van huishoudelijk afval vastgelegd.

Om toezicht te houden op naleving van deze regels, zijn buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) door de gemeente aangesteld. Zij hebben de bevoegdheid om overtredingen van de regels in de Afvalstoffenverordening en de Wet Milieubeheer te controleren en in bepaalde gevallen handhavend op te treden. Hierbij kunnen ook voorlopers of afvalcoaches worden ingezet. Zij zijn niet bevoegd om boetes uit te delen, maar mogen wel in de bak kijken.

Afval BOA

Onder andere de gemeente Lansingerland en Breda hebben speciale BOA's aangesteld die zich primair richten op alles rondom afval. Voordelen van een afval BOA zijn o.a.:

- BOA kan de terugkoppeling vanuit kwaliteitscontroles per inzamelmiddel gebruiken (zoals omschreven in paragraaf 2.1).
- Doelgerichte handhaving: De afvalboa richt zich specifiek op het handhaven van afvalregelgeving. Hierdoor kan effectiever worden opgetreden tegen overtredingen en wordt de naleving van de regels bevorderd.
- Expertise in afvalwetgeving: De afvalboa is specialist op het gebied van afvalwetgeving. Hierdoor is hij/zij goed op de hoogte van geldende voorschriften en kan snel en adequaat optreden bij overtredingen.
- Preventie van afvaldumping: De aanwezigheid van een afvalboa werkt preventief tegen afvaldumping. Mensen zijn zich meer bewust van de mogelijke gevolgen van illegaal afval dumpen.
- Efficiënte samenwerking: De afvalboa is nauw betrokken bij afvalproblematiek in wijken en kan soepel schakelen met andere gemeentelijke instanties.
- BOA is beter op de hoogte van de uitdagingen per gebied.

3. Instrumenten: Verwerking

3.1 Hoe kunnen gemeenten sturen op verwerking?

Gemeenten kunnen sturen op verwerken en sorteren door keuzes te maken op het gebied van: meten en controleren (paragraaf 3.2), aanbesteden (paragraaf 3.3), contracten en contractmanagement (paragraaf 3.4).

3.2 Meten en controleren

Binnen de OPK-keten zijn er meerdere momenten waarop je als gemeente de kwaliteit van OPK kan meten en controleren. Het meten en controleren kan al beginnen bij inzameling, zoals beschreven in paragraaf 2.1. Hieronder wordt ook toegelicht hoe je als gemeente bij de overslag en de verwerking meetmethoden kan toepassen

Overslag: Bij de overslag vindt er een visuele inspectie plaats om vervuiling in de lading te controleren. In uitzonderlijke gevallen, wanneer er ernstige afwijkingen zijn, wordt de gehele lading afgekeurd, hoewel dit zelden voorkomt.

Jaarlijks voert [PRN](#) een steekproefonderzoek uit onder 25 gemeenten naar productvreemde vervuiling in huishoudelijk papier en karton. Ook voor jouw gemeente is het interessant om de resultaten hiervan te bekijken, om een beeld te krijgen van de soorten vervuiling die in verschillende gemeenten in het OPK belanden.

Verwerking: Ook bij de verwerker kan er nog een visuele inspectie worden uitgevoerd om eventuele vervuiling in de lading op te sporen. Het komt zelden voor dat er afkeur plaatsvindt. Daarnaast kunnen gemeenten bij onenigheid over de kwaliteit terugvallen op het 'Protocol inzake Productvreemde vervuiling oudpapier en -karton' welke is te vinden in bijlage 2 van de [Deelnemingsovereenkomst](#) met PRN.

Tip: Informeer bij de verwerker naar de veelvoorkomende verontreinigingen, de hoeveelheden en de specifieke gebieden waarin deze voorkomen, evenals de aard van de lading. De verwerker beschikt over deze informatie en kan daardoor helpen bij het verbeteren van de inzamelingsprestaties.

3.3 Sturen op kwaliteit bij aanbesteding

Het vroegtijdig signaleren van vervuiling stelt de gemeente in staat om tijdig in te grijpen en bij te sturen. Hierdoor kan de kwaliteit verbeteren, wat ten goede komt aan het verwerkingsproces.

Om ervoor te zorgen dat de verzamelde informatie over afvalkwaliteit op een gestructureerde manier wordt vastgelegd en afspraken worden gemaakt met de spelers in de keten is het belangrijk om een geordende registratie te hebben van gegevens uit sorteeranalyses, afkeurrapporten en visuele inspecties. Deze gegevens moeten niet alleen in de vorm van rapporten worden verstrekt, maar ook in overzichtelijke tabelvorm. Dit zorgt voor duidelijkheid en gemakkelijke vergelijking van resultaten. Een aspect van deze aanpak is het vaststellen van protocollen voor het uitvoeren van kwaliteitsmetingen. Wat wil je meten? Hoe ga je dat meten? Dit zorgt ervoor dat vergelijkbare en reproduceerbare gegevens worden verkregen, wat essentieel is voor een eerlijke vergelijking en beoordeling van de afvalstromen. Tip: gebruik het vastgestelde protocol als basis. Ook kun je op deze manier makkelijker communiceren wát je precies hebt gemeten. Zo ontstaat er af en toe verwarring op de manier hoe vervuiling wordt gemeten: dit kan bijvoorbeeld aan de hand van gewicht of juist volume, daar zit natuurlijk een verschil in.

Bovendien is het aan te raden om contractueel vast te leggen dat alle metingen van afvalstromen vanuit de gemeente moeten worden gedeeld met alle betrokken partijen, minstens tot aan de overslaglocatie. Dit draagt bij aan transparantie en openheid in het proces.

Voorbeeld aanbestedingsartikel

In een OPK-verwerkingsaanbesteding wordt doorgaans een artikel toegevoegd aan de overeenkomst met betrekking tot de maximale vervuilingsgraad en de acceptatiecriteria voor het OPK. Hier vind je het modelartikel betreffende de maximale vervuilingsgraad:

Artikel 12: Maximale vervuilingsgraad

12.1 De Opdrachtgever hanteert de maximale vervuilingsgraad van het OPK zoals vastgelegd in de actuele deelnemingsovereenkomst tussen gemeenten en PRN.

12.2 Het geldende acceptatieprotocol van PRN (bijlage 2 van de deelnemingsovereenkomst) is van toepassing op de kwaliteit van het OPK en bijbehorende (afkeur)kosten met betrekking tot de overslag van OPK.

3.4 Contracten en contractmanagement

Kwaliteit en kwantiteit

De overgang naar een circulaire economie vereist een nauwgezette focus op zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het ingezamelde OPK. Een goed ontworpen contract dient niet alleen te voorzien in duidelijke kwantitatieve doelstellingen, maar ook in gedetailleerde kwaliteitseisen. Een deel van deze afspraken zijn voor PRN gemeenten als te vinden in het [Deelnemingsovereenkomst](#). Dit omvat richtlijnen voor de acceptabele vervuilingsniveaus en de gewenste samenstelling van het ingezamelde materiaal. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat deze eisen helder en meetbaar zijn, zodat prestaties objectief kunnen worden geëvalueerd.

Contractmanagement cruciaal

Effectief contractmanagement vormt het fundament voor het bereiken van optimale OPK-kwaliteit. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat contracten met inzamelbedrijven en verwerkers zorgvuldig zijn opgesteld en regelmatig worden gemonitord en geëvalueerd. Dit omvat het vaststellen van duidelijke verantwoordelijkheden en verwachtingen voor alle betrokken partijen, inclusief inzamelaars, chauffeurs en verwerkers. Door middel van frequente communicatie, rapportage en controle kunnen mogelijke problemen snel worden geïdentificeerd en aangepakt.

Hoe zou een gemeente om moeten gaan met afkeur?

De PDCA-cyclus (Plan, Do, Check, Act) kan worden toegepast op de manier waarop een gemeente omgaat met afkeur van OPK:

- **Plan (Plannen):** Maak als gemeente een plan om afkeur te verminderen. Dit omvat het vaststellen van kwaliteitsnormen voor het ingezamelde OPK en het implementeren van procedures (zie vorig hoofdstuk) om aan deze normen te voldoen. Stel ook richtlijnen op voor regelmatige controles en inspecties.
- **Do (Uitvoeren):** In dit stadium voert de gemeente de geplande activiteiten uit. Dit omvat het inzamelen en overdragen van het OPK aan de verwerker volgens de vastgestelde kwaliteitsnormen.
- **Check (Controleren):** Voer als gemeente regelmatig controles en inspecties uit om te verifiëren of het ingezamelde OPK voldoet aan de gestelde kwaliteitsnormen. Als afkeur plaatsvindt, is het belangrijk om de oorzaken hiervan te identificeren en te documenteren.
- **Act (Bijsturen):** Als afkeur toch plaatsvindt, ga dan in gesprek met de verwerker om de oorzaken te achterhalen. Vervolgens moeten passende corrigerende maatregelen worden genomen om toekomstige afkeur te voorkomen. Dit kan onder andere het aanpassen van (inzamel)methoden of het verbeteren van communicatie omvatten.

Een continue dialoog tussen gemeente en verwerker is essentieel om afkeur effectief aan te pakken. Dit houdt in dat beide partijen regelmatig communiceren, ervaringen delen en gezamenlijk werken aan verbeteringen in het proces van inzameling en verwerking van OPK. Hiermee wordt de cyclus gesloten en wordt het proces voortdurend geoptimaliseerd.

Voorbeeld afspraken

Kwalitatieve doelstellingen: "De contractant verplicht zich om het ingezamelde OPK te voldoen aan de kwaliteitsnormen zoals uiteengezet in Bijlage X van deze overeenkomst, met als doel [specifieke doelstelling, bijvoorbeeld: een vervuilingsgraad van maximaal X%]."

Rapportage en communicatie: "De contractant zal maandelijks een rapport indienen bij de gemeente met betrekking tot de prestaties met betrekking tot verwerking van OPK. De gemeente zal op haar beurt tijdig feedback verstrekken en eventuele aanbevelingen doorvoeren voor verbetering van de inzameling."

Corrigerende maatregelen bij afkeur: "In geval van afkeuring zal de contractant de soort en herkomst van de vervuiling identificeren en aan de gemeenten doorgeven om toekomstige afkeuring te voorkomen, inclusief maar niet beperkt tot [specifieke corrigerende maatregelen]."

3.5 Interne sturing: invloed op de transitie naar een circulaire economie

Het verbeteren van de kwaliteit van huishoudelijk OPK kan gemeenten helpen om op meerdere beleidsterreinen invloed uit te oefenen, zoals in het kader van circulariteit strategieën (R-ladder).

Het verbeteren van de kwaliteit van OPK past binnen de principes van de circulaire economie en dus ook in de strategie van de R-ladder, waarbij focus ligt op dat materialen worden hergebruikt en gerecycled in plaats van weggegooid. Dit draagt bij aan een duurzamere en veerkrachtigere lokale economie.

Preventie met de "ja/ja sticker"

Dit (relatief) simpele maar effectieve preventiemiddel draagt bij aan het verminderen van de belasting op de afvalketen.

Woningen die geen nee/nee- of nee/ja-sticker hebben, ontvangen gemiddeld 20 folders per week in hun brievenbus. Hoewel deze hoeveelheid in de afgelopen jaren is afgenomen, komt dit nog steeds neer op ongeveer 26 kilo reclaimedrukwerk per jaar.

In Nederland geven mensen die geen reclamefolders willen ontvangen dit doorgaans aan door een NEE-brievenbussticker op hun brievenbus te plakken.

Voorbeeld gemeente Haarlem

Uit onderzoek in Haarlem bleek dat ongeveer 20% van de huishoudens zonder NEE-sticker toch geen interesse had in reclamefolders. Hierdoor belandde ongeveer 33 kilo papier per jaar ongelezen in de papierbak. Om dit probleem aan te pakken, heeft de gemeente Haarlem een nieuw systeem geïntroduceerd: sinds 1 januari 2020 moeten inwoners die wél reclamefolders willen ontvangen een JA-sticker op hun brievenbus plakken. En het werkt: nu ontvangt maar liefst 83% van de huishoudens geen reclamefolders meer, in plaats van de eerdere 48%.

Sommige gemeenten herdefiniëren de term huis-aan-huisblad door te bepalen dat deze bladen minimaal 30% lokale content moeten bevatten. Dit doen ze om te voorkomen dat reclamefolders worden omgebouwd tot huis-aan-huisbladen en toch door de brievenbus mogen.

De Ja/Ja-sticker wordt ook wel een 'opt-in' systeem genoemd, omdat inwoners aangeven dat ze wel reclaimedrukwerk willen ontvangen. In de nieuwe situatie ontvangen ze dus geen ongeadresseerd reclaimedrukwerk als ze geen sticker hebben geplakt. De betekenis van de verschillende stickers bij een opt-in systeem is in de tabel samengevat.

Type Sticker	Effect
Géén sticker	Geen reclame, wel huis-aan-huis bladen
JA-JA sticker of JA-sticker	Wel reclame, wel huis-aan-huis bladen
NEE-NEE sticker	Geen reclame, geen huis-aan-huis bladen
NEE-JA sticker	Geen reclame, wel huis-aan-huis bladen. Deze situatie komt overeen met een situatie zonder sticker.

De ja/ja sticker is een effectieve manier om de hoeveelheid papier te verminderen. Meer weten over de stappen die gezet moeten worden voor de implementatie van een opt-in systeem? Lees dan de Handreiking introduceren '[Ja/Ja-sticker](#)' van VANG-HHA.

Preventie door digitalisering

Digitalisering bevordert een circulaire economie door bevorderen het verminderen van papier- en kartonafval. Hier zijn twee manieren waarop gemeenten digitalisering kunnen omarmen:

- Digitalisering van Documenten: Schakel over naar digitale processen voor interne en externe documenten. Dit omvat het digitaliseren van vergunningen, facturen, rapporten en andere papieren documenten. Dit vermindert niet alleen het gebruik van papier, maar bespaart ook op opslag- en transportkosten.
- Digitale communicatie: In plaats van fysieke post te versturen, kunnen gemeenten elektronische communicatiemiddelen gebruiken voor correspondentie met inwoners, bedrijven en andere overheidsinstanties. Dit omvat e-mails, online formulieren en digitale nieuwsbrieven.

Duurzamer inkoopbeleid

Gemeenten hebben een inkoopkracht en kunnen deze gebruiken om duurzame praktijken te bevorderen. Door het opnemen van duurzaamheidscriteria in hun inkoopbeleid kunnen gemeenten leveranciers aanmoedigen om te innoveren en producten te leveren die passen binnen een circulaire economie.

Dit beleid richt zich op producten met een lange levensduur, gerecyclede materialen en milieuvriendelijke productieprocessen. Door deze criteria toe te passen, kunnen gemeenten een krachtig signaal afgeven aan de markt en bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame oplossingen.

Daarbovenop moeten gemeenten kritisch kijken naar de noodzaak van aankopen. Kan het bijvoorbeeld ook digitaal?

Bronnen

Met dit handboek is gepoogd alle beschikbare informatie omtrent de OPK-keten overzichtelijk bijeen te brengen en te beschrijven. Hieronder volgt een opsomming.

- De AfvalSpiegel, Papiercontainer verovert permanente plek aan huis (s.d.)
- Milieu Centraal, [Afvalscheidingswijzer | Milieu Centraal | Afvalscheidingswijzer](#) (2023)
- NVRD, [Benchmark Huishoudelijk afval - Leren door te vergelijken \(benchmarkafval.nl\)](#) (2023)
- Papier en Karton, [Poster zonder school.indd \(papierenkarton.nl\)](#) (2022)
- Papier en Karton, [Recyclebedrijven - Papier & karton \(papierenkarton.nl\)](#) (2023)
- Papier en Karton, [Papierfabrieken - Papier & karton \(papierenkarton.nl\)](#) (2023)
- PIANOo, [Inkoop duurzame mobiliteit: Midwaste koopt tientallen schone voertuigen in](#) (2022)
- PRN, Resultaten monitoring inzameling en recycling niet-verpakkingstoepassingen van papier en karton [051022-Rapportage-PRN-2021-DEF.pdf](#) (2021)
- PRN, [PVC-VII-25-april-2022.pdf \(prn.nl\)](#) (2022)
- PRN, [PVC-VII-25-april-2022.pdf \(prn.nl\)](#) (2022)
- [PRN, De papierkringloop](#) (2023)
- Rijksoverheidheid, [Rijksbreed programma Circulaire Economie | Rapport | Rijksoverheid.nl](#) (2016)
- Rijksoverheidheid, [Bijlage beleidsprogramma circulair textiel 2020 - 2025 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#) (2020)
- Rijkswaterstaat, [Ketenaanpak papier en karton - Afval Circulair](#) (s.d.)
- Rijkswaterstaat, [4 Gescheiden ingezameld/afgegeven papier en karton - LAP3](#) (2021)
- Rijkswaterstaat, [RWS Informatie : Samenstelling van het huishoudelijk restafval, sorteeranalyses 2020: gemiddelde driejaarlijkse samenstelling 2019 - Rijkswaterstaat Publicatie Platform](#) (2021)
- Rijkswaterstaat, [Afvalstoffenheffing 2022 - Rijkswaterstaat Publicatie Platform \(rws.nl\)](#) (2022)
- Rijkswaterstaat, [Geldende Avv's - Afval Circulair](#) (2023)
- Rijkswaterstaat, [Verpakkingen - Afval Circulair](#) (2023)
- Rijkswaterstaat, [Menukaart afvalpreventie VANG Huishoudelijk Afval: Hoe ga je aan de slag met afvalpreventie in jouw gemeente? - Rijkswaterstaat Publicatie Platform \(rws.nl\)](#) (2023)
- VANG-HHA, [Publieksrapport Van Verpakking Naar Grondstof - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2015)
- VANG-HHA, [Verkenning kwaliteit deelstromen gft-afval, papier, glas en textiel uit huishoudens - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2018)
- VANG-HHA, [Onderzoek reclamefolders - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2021)
- VANG-HHA, [Uitwerkingsplan inzameling grondstoffen in de gestapelde bouw - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2021)
- VANG-HHA, [Resultaten monitoring inzameling en recycling niet-verpakkingstoepassingen van papier en karton 2021 - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2021)
- VANG-HHA, [Productvreemde vervuiling in huishoudelijk papier en karton 2022 - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2022)
- VANG-HHA, [Inzicht in de Kwaliteit van Afvalstromen - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2022)
- VANG-HHA, [Aan de slag met afvalpreventie in jouw gemeente - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#) (2022)
- VANG-HHA, [Handreiking introduceren 'Ja/Ja-sticker' - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#)
- VANG-HHA, [Inzicht in de Kwaliteit van Afvalstromen - VANG Huishoudelijk afval \(vang-hha.nl\)](#)
- [VNG, publicatie 'Handhaving door en voor gemeenten' \(2019\) | VNG](#) (2019)

Handboek kwaliteit OPK

Opsteller(s):

Namens IPR Normag: Drs. ing. P.M.J. de Bruin (Paul), B.J. Stolwijk MSc (Brenda) en M.C. Scheutjens (Margo)

In opdracht van VANG-HHA

Publicatiedatum: januari 2024

Het programma VANG-HHA wordt uitgevoerd door:

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

www.vang-hha.nl

VANG
Huishoudelijk afval